

Warszawa, dnia 23 września 2015 r.

KMP.571.9.2015.RK

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Aresztu Śledczego w Hajnówce**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) [zwanego dalej: OPCAT], oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 20 - 21 maja 2015 r. do Aresztu Śledczego w Hajnówce, na ul. Warszawskiej 67 (zwanego dalej: aresztem, placówką lub jednostką) udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub mechanizmem): dr Justyna Józwiak (socjolog, politolog w zakresie resocjalizacji), Magdalena Filipiak (prawnik i psycholog), Wojciech Sadownik i Rafał Kulas (prawnicy).

Celem wizytacji zapobiegawczej pracowników BRPO było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania osób pozbawionych wolności i dokonanie oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone przez przedstawicieli KMP czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania aresztu przedstawionych przez ppłk Romana Paszko – dyrektora jednostki oraz innych pracowników wizytowanej placówki penitencjarnej;
- oglądzie terenu aresztu, w tym: wybranych losowo cel mieszkalnych, ambulatorium, łaźni, sal widzeń, kaplicy, biblioteki, radiowęzła oraz terenów rekreacyjnych;
- przeprowadzeniu w czasie wizytacji cel mieszkalnych rozmów ze skazanymi;
- zapoznaniu się z losowo wybranymi aktami osobowymi skazanych;
- przeprowadzeniu na osobności indywidualnych rozmów z wybranymi osadzonymi.

W toku wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną i użyto dalmierza do pomiaru powierzchni wybranych pomieszczeń.

Dokonane w ten sposób ustalenia przedstawiciele KMP przekazali dyrektorowi Aresztu Śledczego oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji przeanalizowano udostępnione na wniosek pracowników KMP informacje oraz dokumentację związaną z funkcjonowaniem aresztu.

2. Charakterystyka jednostki i legalność osadzenia

Areszt Śledczy w Hajnówce jest jednostką penitencjarną przeznaczoną dla mężczyzn. Jednostka ma charakter zakładu karnego typu zamkniętego dla odbywających karę po raz pierwszy, realizuje też zadania w zakresie tymczasowego aresztowania. Ponadto w jednostce mogą przebywać osadzeni chorzy na cukrzycę insulinozależną.

Pojemność placówki wynosi 227 miejsc. Według stanu na dzień 20 maja 2015 r. w areszcie przebywało łącznie 191 osadzonych, w tym: 179 skazanych, 2 ukaranych oraz 10 tymczasowo aresztowanych. Osadzeni odbywali karę w systemach: zwykłym (106 osób), programowego oddziaływania (73 osoby) oraz terapeutycznym (2 osoby).

W dniu wizytacji żaden z osadzonych nie był zakwaterowany w warunkach, w których powierzchnia celi przypadająca na jedną osobę była mniejsza niż 3 m². Od 1 stycznia 2014 r. do dnia wizytacji nie wydano żadnej decyzji o zakwaterowaniu w warunkach przeludnienia, o której mowa w art. 110 § 2b k.k.w.

W ramach aresztu funkcjonują 3 oddziały penitencjarne zlokalizowane w jednym budynku. Wizytujących poinformowano, że w dniu 8 czerwca 2015 r. osadzeni mieli zostać zakwaterowani w nowym pawilonie, zaś obecny budynek przeznaczony jest do generalnego remontu. Modernizacja jednostki ma potrwać do końca 2016 r.

W wizytowanej jednostce ujawniono przypadek, w którym jedna cela dla dwóch przebywających w tym samym czasie osadzonych miała różne przeznaczenie, tj. dla jednego z nich (nowoprzybyłego) była to cela przejściowa, zaś dla drugiego – była celą mieszkalną (cela nr 215 w okresie 09.02.2015 r. – 19.02.2015 r., osadzeni *dane osobowe usunięto*).

W czasie roboczego podsumowania dyrektor wizytowanej placówki nie kwestionował zaobserwowanego stanu faktycznego i przyznał, że taka praktyka ma miejsce.

Przedstawiciele KMP przypominają, że zgodnie z art. 79b § 1 k.k.w. umieszczenie osadzonego w celi przejściowej jest obligatoryjne i zmierza po pierwsze do zrealizowania wobec niego przez personel obowiązków informacyjnych dotyczących odbywania kary, ale także przede wszystkim poddaniu go badaniom lekarskim, zabiegom sanitarnym

i wstępnym badaniom osobopoznawczym. Okres przebywania osadzonego w celi przejściowej jest więc momentem na zdiagnozowanie cech osobowości, sposobu funkcjonowania oraz ewentualnych chorób i zaburzeń psychicznych. Pobyt więźnia w celi przejściowej pełni więc funkcje zapobiegawcze z punktu widzenia ochrony zdrowia i bezpieczeństwa osobowego innych osadzonych. Umieszczanie więźniów w celi razem z osobą, która dopiero znalazła się w jednostce penitencjarnej oraz wobec której nie wykonano wstępnych czynności z art. 79b § 1 k.k.w., stanowi więc ryzyko dla tych osób i nie może być akceptowalne. Przedstawiciele KMP zalecają więc realizację wobec osadzonych czynności zgodnie z art. 79b § 1 k.k.w.

Analiza wybranych losowo akt osadzonych nie wykazała nieprawidłowości związanych z podstawą prawną ich pobytu w jednostce oraz ich klasyfikacją.

3. Personel

Dział penitencjarny liczy łącznie 11 pracowników i obejmuje: kierownika, dwóch inspektorów ds. zatrudnienia, inspektora ds. kulturalno-oświatowych, młodszego referenta pełniącego funkcję wychowawcy, młodszego wychowawcę, wychowawcę ds. biblioteki, starszego wychowawcę ds. postpenitencjarnych, starszego wychowawcę oraz dwóch psychologów (jeden funkcjonariusz SW zatrudniony na pełen etat i pracownik cywilny zatrudniony w wymiarze 0,5 etatu).

Zdaniem przedstawicieli KMP liczba wychowawców zatrudnionych w areszcie jest niewystarczająca dla zapewnienia osadzonym odpowiedniej opieki wychowawczej. Liczba grup wychowawczych kształtowała się bowiem następująco:

- a) młodszy referent pełniący funkcję wychowawcy - sprawował opiekę nad grupą liczącą 44 osoby,
- b) młodszy wychowawca – grupa wychowawcza 64 osadzonych,
- c) starszy wychowawca – grupa wychowawcza 60 osadzonych, w tym osoby tymczasowo aresztowane,
- d) wychowawca ds. biblioteki – grupa wychowawcza 29 osadzonych (osoba ta ma pod swoją opieką także bibliotekę),
- e) starszy wychowawca ds. postpenitencjarnych – grupa wychowawcza 30 osadzonych (osoba ta wykonuje również inne obowiązki w zakresie pomocy postpenitencjarnej).

Wychowawcy są zatrudniani w pełnym wymiarze czasu pracy.

Zgodnie z uzasadnieniem Instrukcji Nr 2/12 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 lutego 2012 r. w sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (dalej: instrukcja), w celu osiągnięcia standardów pracy penitencjarnej, na jednego psychologa penitencjarnego powinno przypadać 200 osadzonych, zaś na wychowawcę 40 skazanych lub 60 tymczasowo aresztowanych. Pracownicy KMP przypominają, że zgodnie ze stanowiskiem Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (dalej: CPT) w przypadku niewystarczającej liczby personelu może okazać się niezbędna praca w godzinach nadliczbowych, w celu utrzymania podstawowego poziomu bezpieczeństwa i systemu zaopatrzenia na terenie zakładu karnego. Taki stan rzeczy może łatwo doprowadzić do wysokiego poziomu stresu wśród personelu i jego przedwczesnego „wypalenia”, co może wzmocnić napięcie obecne w każdym zakładzie karnym (Fragment § 26 Jedenastego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (2001) 16]).

Przedstawiciele mechanizmu dostrzegają starania dyrektora wizytowanej jednostki w celu zmniejszenia liczebności grup wychowawczych. Jednakże przyjęcie rozwiązania polegającego na obciążeniu pracą wychowawczą wychowawców ds. postpenitencjarnych i biblioteki wydaje się być rozwiązaniem krótkotrwałym i jedynie doraźnym. Po pierwsze osoby te mają inne obowiązki zawodowe, stąd narzucona im praca wychowawcza stanowi dla nich dodatkowe obciążenie, pod drugie zaś dzieląc pracę w grupie wychowawczej i inne obowiązki, zachodzi uzasadniona obawa o efektywność wykonywanych czynności. Po trzecie zaś pomimo zastosowanych przez dyrektora rozwiązań, w ocenie przedstawicieli KMP liczebność grup wychowawczych jest nadal wysoka. Optymalnym rozwiązaniem byłoby więc zwiększenie obsady wychowawczej, co przedstawiciele mechanizmu zalecają.

Analiza dokumentacji dotyczącej szkoleń personelu jednostki wykazała, iż w okresie od stycznia 2014 r. do dnia wizytacji (dalej: analizowany okres) funkcjonariusze działu penitencjarnego uczestniczyli łącznie w 26 szkoleniach obejmujących, m.in. problematykę zapobiegania agresji i autoagresji, pracę z grupą i ze sprawcami przemocy oraz pomoc postpenitencjarną. Sześciu funkcjonariuszy przeszło także przeszkolenie w zakresie radzenia sobie ze stresem i negatywnymi emocjami.

Pracownicy Działu Ochrony przeszli natomiast m.in. kurs oddziałowych, przeszkolenie w zakresie ratownictwa przedmedycznego, rodzajów i sposobu przemytu środków odurzających, kontroli cel mieszkalnych, stosowania środków przymusu bezpośredniego, organizacji akcji ratunkowej w czasie wprowadzenia stanów nadzwyczajnych oraz posługiwania się sprzętem pożarniczym i budową linii gaśniczej.

Mając na uwadze specyfikę pracy z osobami pozbawionymi wolności, wartym rozważenia, w ocenie przedstawicieli KMP, byłoby objęcie wszystkich funkcjonariuszy pracujących w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi szkoleniami z zakresu komunikacji interpersonalnej, umiejętności radzenia sobie ze stresem oraz przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu, a także praw osób pozbawionych wolności. Ze względu na specyfikę pracy w środowisku więziennym, pożądanym byłoby także objęcie psychologów superwizją, służącą rozładowaniu napięć powstałych w trakcie wykonywania obowiązków zawodowych i zwiększającej efektywność jego pracy.

W tym miejscu warto przywołać Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego), które wskazują, że *nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności, niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej.*

4. Warunki bytowe

W dniach wizytacji na terenie Aresztu Śledczego w Hajnówce znajdowały się dwa budynki mieszkalne – pawilon „A” aktualnie zamieszkały przez osadzonych, oraz nowopowstały, nieobsadzony pawilon „B”, znajdujący się na końcowym etapie prac remontowo-budowlanych.

Osadzeni rozmieszczeni byli w 41 celach mieszkalnych, z czego większość (35 cel) stanowiły cele 5 osobowe. W jednostce funkcjonują także 4 cele 12 osobowe, 1 cela 3 osobowa oraz 1 osobowa cela izolacyjna.

W nowym pawilonie rozkład cel ma się przedstawiać następująco: 60 cel mieszkalnych 4 osobowych, 5 cel 3 osobowych, 1 cela 2 osobowa (z przeznaczeniem dla osób niepełnosprawnych), 2 cele 1 osobowe (cele izolacyjne).

Stan techniczny oraz warunki bytowe cel mieszkalnych są zróżnicowane, ale generalnie należy ocenić je jako dostateczne. W trakcie wizytacji cel mieszkalnych panował w nich ład i porządek. Pomieszczenia były posprzątane, wyposażone w przedmioty służące do utrzymania higieny osobistej oraz czystości. Ściany przyozdobione były niekiedy zdjęciami lub innymi prywatnymi przedmiotami osadzonych. Stan materacy, poduszek oraz innego sprzętu kwaterunkowego będącego w użyciu przez osadzonych należy ocenić jako dobry. Swoje prywatne rzeczy więźniowie przechowywali w plastikowych kontenerach pod łózkami.

Osadzeni śpią na piętrowych łózkach posiadających drabinki i zabezpieczenia przed upadkiem.

Wielkość okien w celach zapewnia osadzonym oświetlenie odpowiednie do czytania i pisania. Oświetlenie sztuczne działa sprawnie. Zainstalowane w celach gniazda elektryczne, umożliwiają więźniom korzystanie z odbiorników telewizyjnych, czajników i innego sprzętu elektrycznego. W ciągu dnia nie ma ograniczeń w dostawie prądu do cel mieszkalnych. Wyłączenia prądu gniazd wtykowych mają miejsce w dni powszednie (w godz. 0:00-5:00) oraz w weekendy (2:00-5:00).

Niektóre pomieszczenia były jednak mocno wyeksploatowane – zniszczone ściany i sufity, zagrzybienie na ścianach, wyeksploatowane wyposażenie - stoliki, taborety (np. oddział I – cele nr 118, 119; świetlica – nr 114; oddział II – cela nr 205, łaznia). Nie we wszystkich był też dostęp do ciepłej wody (np. oddział I – cela nr 119; oddział II – cela nr 305).

Zgodnie z informacjami udzielonymi przez dyrektora jednostki po zakończonej wizytacji, 10 cel mieszkalnych jest wyposażonych w instalację ciepłej wody użytkowej, która jest dostępna w godz. 8:30-9:00, 14:00-14:25, 18:00-18:30. W nowo powstałym pawilonie „B” wszystkie cele mieszkalne mają być wyposażone w instalację ciepłej wody użytkowej.

Ponadto nie wszystkie cele mieszkalne posiadały zabudowane w sposób trwały kąpiki sanitarne. Część z losowo wybranych przez wizytujących cel posiadała wprawdzie zabudowę kąpika sanitarnego, nie były one jednak wyposażone w drzwi, a odgródzone kotarą (np. oddział II – cela nr 205). Należy przy tym podkreślić, że wizytowane cele mieszkalne były pomieszczeniami wieloosobowymi.

Zgodnie z informacjami uzyskanymi od dyrektora aresztu po zakończonej wizytacji, wszystkie cele mieszkalne posiadają zabudowane kąpiki sanitarne, natomiast 10 wyposażona jest w drzwi.

W ocenie przedstawicieli KMP zabudowany w pełni kącik sanitarny to taki, który odgródzony jest od części mieszkalnej ścianami od podłogi do sufitu i zamykany drzwiami. W związku z tym przedstawiciele KMP zalecają wyposażenie pozostałych kąpoków sanitarnych w drzwi tak, by zapewniały one intymność osadzonym podczas załatwiania potrzeb fizjologicznych.

Warto w tym miejscu odnotować fakt, że zły stan techniczny niektórych pomieszczeń aresztu i wyposażenia dostrzegł również Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny, który dokonał kontroli aresztu w dniu 27 listopada 2014 r. W protokole kontroli wskazano,

że „*stan techniczny wielu pozostałych pomieszczeń wymaga poprawy ze względu na zniszczone ściany i sufity, wyeksploatowane pomieszczenie*”¹.

Zastrzeżenia przedstawicieli KMP wzbudziły także funkcjonujące na terenie jednostki 12 osobowe cele mieszkalne. Przedstawiciele mechanizmu dokonali oglądu wszystkich czterech cel mieszkalnych, stwierdzając w nich znaczne zaludnienie, przy dostępnym jednym, nie w pełni zabudowanym kącie sanitarnym².

Należy wskazać, że pomimo, że przepisy krajowe nie określają maksymalnej pojemności cel mieszkalnych w jednostkach penitencjarnych, to jednak odwołując się do ogólnych zasad wynikających przede wszystkim z aktów prawa międzynarodowego należy stwierdzić, iż warunki sanitarno-higieniczne panujące w celach mieszkalnych kilkunastoosobowych nie zapewniają standardów minimalnych, tak aby można było mówić o poszanowaniu praw i godności przebywających w nich osób. Podobne stanowisko wyraził CPT w Jedenastym Sprawozdaniu Ogólnym [CPT/Inf (2001) 16]: W wielu krajach wizytowanych przez Komitet, zwłaszcza w Europie Środkowej i Wschodniej, osadzonych często umieszcza się w celach wieloosobowych, w których koncentruje się całość lub większa część życia codziennego, tj. sen i aktywność dzienna, włącznie z higieną osobistą. Komitet zgłasza zastrzeżenia do samej idei takiego kwaterowania osadzonych w zamkniętych zakładach karnych. Zastrzeżenia te są tym większe, gdy w omawianych celach panuje znaczne zatłoczenie i niezdrowe warunki. Rzecz jasna, kwaterowanie w dużych celach wieloosobowych może być w pewnych krajach determinowane różnymi czynnikami, w tym kulturowymi. Tym niemniej na temat cel, w których żyją i śpią dziesiątki osadzonych razem, można powiedzieć więcej złego niż dobrego. Duże cele wieloosobowe nieodłącznie wiążą się z brakiem prywatności życia codziennego osadzonych. Ponadto istnieje wysokie ryzyko zastraszenia i przemocy. Cele wieloosobowe sprzyjają rozwojowi subkultur przestępczych i ułatwiają utrzymanie spójności takich organizacji. Utrudniają także – jeśli nie uniemożliwiają – sprawowanie właściwej kontroli przez personel penitencjarny; ściślej rzecz ujmując, w razie niepokojów w zakładzie karnym trudno uniknąć zaangażowania pomocy o znacznej sile. W systemie dużych cel wieloosobowych właściwe kwaterowanie poszczególnych osadzonych, oparte na indywidualnej ocenie ryzyka i potrzeb, staje się zadaniem prawie niemożliwym. Wskazane wyżej problemy zwiększają się jeszcze, gdy przekroczono rozsądny poziom zapełnienia tych cel; poza tym w takiej sytuacji łatwiej

---

¹ Protokół kontroli z dnia 27 listopada 2014 r., sygn. HK -153/2014.

² Na oddziale II w celi nr 205 przebywało w dniu wizytacji 10 osadzonych, zaś w celi nr 206 – 9 osadzonych; na oddziale III w celi nr 305 było osadzonych 9 osób, zaś w celi nr 304 – 12 osób.

o znaczne pogorszenie panujących warunków na skutek przeciążenia wspólnych urządzeń, takich jak umywalki czy toalety, a także niewystarczającej wentylacji. Również zgodnie z Regułą 19.3 Zalecenia Rec(2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych (dalej Europejskie Reguły Więzienne), więźniowie mają bezpośredni dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność. Podobnie przyjęto we Wzorcowych Regułach Minimum Postępowania z Więźniami (Nowy Jork 1984) stanowiąc: Instaluje się odpowiednie urządzenia sanitarne, umożliwiające każdemu więźniowi załatwienie potrzeby fizjologicznej w każdym czasie, w czystych i przyzwoitych warunkach (Reguła 12). Przywołane powyżej standardy międzynarodowe uznawane są za pewne minimum warunków uznawanych za możliwe do przyjęcia przez państwa członkowskie Rady Europy oraz Narody Zjednoczone.

Przedstawiciele KMP w pełni podzielają stanowisko wyrażone przez CPT oraz podkreślają potrzebę zapewnienia odpowiednich warunków sanitarno-higienicznych w celach kilkunastoosobowych. W ocenie przedstawicieli mechanizmu wyodrębnienie jednej toalety dla 9-12 osób nie umożliwia osobie pozbawionej wolności załatwienia potrzeby fizjologicznej w każdym czasie, co więcej może stanowić źródło konfliktów między współosadzonymi. Trudno też zgodzić się z twierdzeniem, iż wszystkim osadzonym przebywającym w jednostce zapewniono równe prawo dostępu do urządzeń sanitarnych, skoro w jednej z cel przypada jedna toaleta na 5 osób, w innej zaś na 9-12 osadzonych. Do dużego przeciążenia urządzeń sanitarnych dochodzi szczególnie w godzinach rannych, co powoduje, że część osadzonych zawsze zmuszona jest do długiego oczekiwania na możliwość skorzystania z toalety.

W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają zmniejszenie pojemności cel 12 osobowych oraz remont wyeksploatowanych pomieszczeń i wyposażenia, tak by stan cel respektował regułę 18.1 Europejskich Reguł Więziennych stanowiącą, że *miejsce przeznaczone dla więźniów, a w szczególności wszystkie miejsca przeznaczone do spania, powinny zapewniać poszanowanie ludzkiej godności oraz, o tyle o ile to możliwe, prywatności, a także spełniać wymogi zdrowotno-higieniczne, z należyтым uwzględnieniem warunków klimatycznych oraz, w szczególności, wymogi w zakresie powierzchni, ilości powietrza, oświetlenia, ogrzewania i wentylacji.*

Kąpiel osadzonych odbywa się w łaźni. Każdemu więźniowi przysługuje prawo do 2 kąpieli w tygodniu, osoby pracujące kąpią się codziennie. Na terenie pawilonu „A” funkcjonuje 1 łaźnia posiadająca 16 stanowisk prysznicowych. Jedno stanowisko

prysznicowe posiada uchwyty ściennie. Łaźnia nie posiada odrębnych stanowisk prysznicowych, które oddzielałyby kąpiących od innych osób, zapewniając im intymność w czasie czynności higienicznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich pełniący funkcję Krajowego Mechanizmu Prewencji stoi na stanowisku, że mimo iż przepisy nie odnoszą się szczegółowo do kwestii sposobu udzielania kąpieli osadzonym, należy przyjąć, że tak jak w całym procesie wykonywania kary pozbawienia wolności, obowiązuje tu zasada humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, z poszanowaniem ich godności. Mając to na względzie przyjąć należy, że kąpiel osadzonych powinna odbywać się w warunkach zapewniających każdemu osadzonemu minimum intymności, odpowiadających pod tym względem ogólnie przyjętym w społeczeństwie standardom, z poszanowaniem godności osobistej. Takie stanowisko podziela również Centralny Zarząd Służby Więziennej, czemu dał wyraz w piśmie z dnia 15 marca 2010 r., sygn. BPR-0510/932/10/Z-1. Przedstawiciel Centralnego Zarządu Służby Więziennej poinformował również, że przedstawiciele Biura Kwatermistrzowsko - Inwestycyjnego CZSW w toku przeprowadzanych kontroli w zakładach karnych i aresztach śledczych, każdorazowo zwracają uwagę na konieczność wykonania w łaźniach ścianek działowych między stanowiskami prysznicowymi tak, aby zapewnić jednemu osadzonemu jedno stanowisko.

Przedstawiciele mechanizmu zalecają więc wyodrębnienie w łaźniach stanowisk prysznicowych, gwarantujących intymność osobom kąpiącym się.

Przed wejściem do łaźni jest przebieralnia, która została wyposażona w ławki oraz odpowiednią ilość wieszaków na ubrania.

W jednostce funkcjonuje kantyna, w której osadzeni mogą dokonywać zakupów artykułów żywnościowych i wyrobów tytoniowych. W czasie rozmów indywidualnych osadzeni nie zgłaszali zastrzeżeń w zakresie dostępności asortymentu i obowiązujących cen.

Na terenie aresztu funkcjonuje monitoring. W pawilonach mieszkalnych monitoringiem objęte są wszystkie ciągi komunikacyjne oraz cela zabezpieczająca wraz z przedsionkiem. W dniach wizytacji nie przebywał w celi zabezpieczającej żaden osadzony.

Na terenie wizytowanej jednostki znajduje się również 1 cela izolacyjna. Nie jest ona monitorowana. W okresie wizytacji znajdował się w niej jeden osadzony.

Przedstawiciele KMP dokonali oglądu zarówno celi zabezpieczającej, jak i izolacyjnej. Nie stwierdzono żadnych uchybień w zakresie wyposażenia i warunków bytowych.

Na terenie aresztu znajdowały się trzy place spacerowe, które nie posiadały częściowego zadaszenia, chroniącego przed deszczem, co przedstawiciele KMP zalecają uzupełnić.

Z informacji uzyskanych od dyrektora jednostki wynika jednak, że wraz z rozpoczęciem użytkowania nowego pawilonu, do dyspozycji osadzonych będzie łącznie 8 placów spacerowych i wszystkie będą posiadać zadaszenie.

Z informacji uzyskanych od dyrektora aresztu wynika, że w 2014 r. toczyły się 3 sprawy z powództwa cywilnego osadzonych przeciwko Skarbowi Państwa, dotyczące osadzenia w warunkach przeludnienia i złych warunków bytowych, odbywaniu przez powoda kary pozbawienia wolności z osobami palącymi wyroby tytoniowe (przez okres od 27.01.2014 r. do 06.02.2014 r.). W tym ostatnim przypadku sąd uwzględnił powództwo, zasądzając na rzecz powoda kwotę 425 zł. Jedno powództwo zostało oddalone, jedna sprawa w dalszym ciągu pozostaje w toku.

W 2015 r. odnotowano 2 sprawy z powództwa cywilnego osadzonych przeciwko Skarbowi Państwa dotyczące umieszczenia osadzonego z osobami palącymi i złymi warunkami bytowymi. Obie sprawy pozostają w toku.

Jednostka nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Dyrektor poinformował jednak przedstawicieli mechanizmu, że w nowopowstałym pawilonie „B” taka cela jest przewidziana. Ma to być cela dwuosobowa.

W percepcji samych osadzonych warunki bytowe panujące w areszcie są dobre. Więźniowie nie zgłaszali zastrzeżeń w zakresie panujących w jednostce warunków bytowych. Pozytywnie oceniali także oferowane przez jednostkę wyżywienie. Podkreślono urozmaicenie diet oraz dostępność owoców i warzyw. Wizytujący nie mają uwag w tym zakresie.

5. Traktowanie osadzonych

Z obserwacji pracowników KMP oraz rozmów z osadzonymi wynika, że atmosfera panująca w jednostce jest dobra. Osadzeni, z którymi przedstawiciele mechanizmu przeprowadzali rozmowy w celach mieszkalnych oraz rozmowy indywidualne, pozytywnie oceniali traktowanie przez funkcjonariuszy zarówno z działu penitencjarnego, jak i ochrony. Pozytywnie oceniono atmosferę panującą w jednostce oraz zaangażowanie kadry w pracy z nimi. Pojawiały się jednak pojedyncze sygnały dotyczące zwracania się do osadzonych po nazwisku lub *na ty* przez funkcjonariuszy działu ochrony. Ponadto starsi więźniowie wskazywali, że w odniesieniu do osadzonych w podeszłym wieku, niektórzy funkcjonariusze Służby Więziennej zwracają się używając określenia „dziadek”. W codziennych sytuacjach niektórzy funkcjonariusze Służby Więziennej wykazują też niski stopień cierpliwości ze względu na ograniczenia związane z podeszłym wiekiem.

Należy przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 27 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz. 523 ze zm.) funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności są obowiązani w szczególności kierować się zasadami humanitaryzmu, a także szanować prawa i godność osób, które znajdują się pod ich pieczę.

W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają wyeliminowanie nieprawidłowości w sposobie zwracania się niektórych funkcjonariuszy do osadzonych.

W roku 2014 w jednostce prowadzono 48 postępowań wyjaśniających w związku ze skargami złożonymi przez osadzonych. Dotyczyły one m.in. podjętych decyzji klasyfikacyjnych, niewłaściwego zdaniem skarżących leczenia, sposobu załatwienia prośby oraz innych form niewłaściwego traktowania. Żadna ze skarg będąca przedmiotem postępowania wyjaśniającego w 2014 r. nie została uznana za zasadną.

W okresie od stycznia 2015 r. do dnia wizytacji prowadzono 6 postępowań wyjaśniających w związku ze skargami osadzonych. Dotyczyły one m.in. decyzji komisji penitencjarnej, opieki medycznej, braku odpowiedzi na prośbę i sposobu załatwienia prośby. Żadna ze skarg będąca przedmiotem postępowania wyjaśniającego we wskazanym okresie 2015 r. nie została uznana za zasadną.

W 2014 r. odnotowano w areszcie 1 zdarzenie nadzwyczajne w postaci pobicia tymczasowo aresztowanego przez tymczasowo aresztowanego. W 2015 r. odnotowano w areszcie 3 zdarzenia nadzwyczajne w postaci 2 pobić skazanego przez skazanego oraz 1 przypadek ujawnienia telefonu komórkowego u osadzonego zatrudnionego w kotłowni aresztu. Nie stwierdzono nieprawidłowości w działaniach funkcjonariuszy Służby Więziennej i pracowników aresztu. Poszkodowali otrzymali pomoc medyczną, zostali skonsultowani z psychologiem oraz rozmieszczeni w oddzielnych od pozostałych uczestników zdarzeń celach. W jednym przypadku skierowano do prokuratury zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, w dwóch pozostałych, z uwagi na obrażenia osadzonego nie skutkujące rozstrojem zdrowia powyżej 7 dni, pouczone osadzonego o możliwości wystąpienia o ściganie sprawcy z oskarżenia prywatnego. Sprawcom pobić wymierzono kary umieszczenia w celi izolacyjnej na okresy odpowiednio: 14 dni, 10 dni i 28 dni, informując lub uzyskując zgodę sądu penitencjarnego na zastosowanie takiej kary. W jednym przypadku sędzia penitencjarny dokonał lustracji doraźnej z urzędu w związku z pobicie osadzonego. Nie stwierdził jednak uchybień i nie wydał zaleceń w związku z lustracją.

W analizowanym okresie nie odnotowano w jednostce przypadków samoagresji osadzonych. Nie było też przypadków użycia środków przymusu bezpośredniego.

W 2014 r. wobec funkcjonariuszy Służby Więziennej zatrudnionym w areszcie, nie prowadzono postępowań dyscyplinarnych. W 2015 r. wszczęto wobec funkcjonariusza jedno postępowanie dyscyplinarne dotyczące braku właściwego nadzoru nad osadzonym.

W analizowanym okresie dyrektor aresztu nie skierował do organów ścigania zawiadomień o możliwości popełnienia przestępstwa przez swoich podwładnych w zakresie traktowania osadzonych. Nie odnotowano również spraw sądowych i postępowań przygotowawczych prowadzonych w związku z analizowaną w niniejszym rozdziale raportu tematyką.

6. Dyscyplinowanie

Zgodnie z informacjami przekazanymi wizytującym, w analizowanym okresie udzielono osadzonym łącznie 165 kar dyscyplinarnych. W większości przypadków wymierzano karę nagany (67) oraz pozbawienia osadzonego możliwości otrzymania paczek żywnościowych na okres do 3 miesięcy (31). Zdarzały się także przypadki umieszczenia w celi izolacyjnej na okres do 14 dni (18). W jednym przypadku wymierzono karę umieszczenia w celi izolacyjnej na okres do 28 dni.

Należy wyeksponować fakt, że w analizowanym okresie udzielono łącznie 871 nagród, z czego najczęściej przyznawane były: pochwała (348), zezwolenie na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej (155), zezwolenie na dodatkowe widzenie (79), zezwolenie na dłuższe widzenie (74) oraz zezwolenie na widzenie bez dozoru, poza obrębem zakładu karnego, z osobą najbliższą lub osobą godną zaufania, na okres nie przekraczający jednorazowo 30 godzin (71).

Wizytujący nie odebrali uwag ze strony osadzonych dotyczących analizowanego obszaru.

7. Prawo do informacji

Dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce jest zarządzenie nr 29/2015 Dyrektora Aresztu Śledczego w Hajnówce z dnia 29 czerwca 2015 r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego w Areszcie Śledczych w Hajnówce (dalej: porządek wewnętrzny). Jego treść nie budzi wątpliwości wizytujących zarówno co do jego przejrzystości jak i jednoznaczności użytych w nim sformułowań.

Kopie porządku wewnętrznego znajdowały się w celach mieszkalnych. Na tablicy ogłoszeń oddziału pierwszego znajdowały się adresy instytucji stojących

na straży praw człowieka. Na pozostałych oddziałach znajdował się tylko kontakt do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają uzupełnienie informacji na tablicach informacyjnych analogicznie do informacji zawartych na oddziale pierwszym.

Na korytarzach znajdowały się skrzynki na korespondencję do organów międzynarodowych.

Osadzeni mają dostęp do aktualnych aktów prawnych, zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej. Kodeks karny wykonawczy oraz regulaminy wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania są dostępne także w językach obcych (angielskim, niemieckim i rosyjskim).

W sali komputerowej znajdują się stanowiska komputerowe umożliwiające dostęp do wybranych stron internetowych, m.in. Biuletynu Informacji Publicznej, Sejmu, Służby Więziennej, Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Dziennika Ustaw, Monitora Polskiego i innych dzienników urzędowych dostępnych w formie elektronicznej oraz program Skype.

Osadzeni w rozmowach indywidualnych nie zgłaszali uwag w zakresie naruszania ich prawa do informacji.

8. Opieka medyczna

Na terenie aresztu funkcjonuje ambulatorium. Składa się z gabinetu lekarsko-zabiegowego, gabinetu stomatologicznego, izby chorych z węzłem sanitarnym, WC, pomieszczenia socjalnego personelu oraz magazynu. Pomieszczenia utrzymane były w czystości i porządku.

Personel lekarski wizytowanej jednostki stanowią: 1 lekarz specjalista chorób wewnętrznych i medycyny pracy (zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy), dentysta (1/2 etatu), 2 pielęgniarki (pełen etat) oraz zatrudnieni na podstawie umów cywilnoprawnych konsultanci ds. psychiatrii, neurologii, laryngologii, diabetologii.

Osadzeni nie zgłaszali uwag w zakresie dostępności i jakości pracy opieki medycznej. Wskazali jednak, że badania lekarskie odbywają się co do zasady w obecności doprowadzającego więźnia funkcjonariusza Służby Więziennej.

Należy wskazać, że od dnia 26 marca 2015 r. znowelizowany kodeks karny wykonawczy jako zasadę przyjmuje badanie skazanego bez obecności funkcjonariusza niewykonywającego zawodu medycznego. W art. 115 § 8 k.k.w. przyjęto bowiem, iż skazanemu innemu niż określony w § 7a, świadczenia zdrowotne mogą być udzielane na wniosek osoby

udzielającej świadczenia zdrowotnego, jeżeli jest to konieczne do zapewnienia jej bezpieczeństwa.

Warto również wskazać w tym miejscu na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 lutego 2014 r. (sygn. akt K 22/10), który rozpoznając wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich uznał obowiązujący wówczas przepis art. 115 § 7 k.k.w. za niezgodny z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zdaniem Trybunału *prywatność jednostki, tam gdzie jest to możliwe, powinna być chroniona w imię fundamentalnej wartości konstytucyjnej, jaką jest godność człowieka.*

Przedstawiciele KMP zalecają zatem zaprzestanie przeprowadzania badań lekarskich w obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego, chyba, że lekarz zgłosi taką potrzebę, czyli zgodnie z treścią art. 115 § 8 k.k.w.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Osadzeni mają możliwość kontaktowania się za pośrednictwem samoinkasujących aparatów telefonicznych. Aparaty te zlokalizowane są na oddziałach mieszkalnych (I, II i III). Rozmowa nie może przekroczyć jednorazowo 10 minut i jest realizowana na podstawie indywidualnego planu, zatwierdzonego przez dyrektora, w godz. 9:00-12:30, 14:00-15:00, 16:00-17:00, 18:00-18:45. Za zgodą dyrektora osadzeni mają również możliwość odbycia rozmowy, za pośrednictwem programu Skype.

Przedstawiciele KMP nie odebrali sygnałów świadczących o utrudnieniach w dostępie tymczasowo aresztowanych do kontaktu telefonicznego.

Wątpliwości przedstawicieli mechanizmu wzbudziły natomiast zapisy porządku wewnętrznego w zakresie organizacji widzeń w dni ustawowo wolne od pracy. Zgodnie z porządkiem wewnętrznym widzenia skazanych odbywają się w poniedziałki, niedziele, w drugi dzień Wielkanocy oraz wskazane w porządku dni ustawowo wolne od pracy (np. Nowy Rok, Święto Trzech Króli, Święto Bożego Narodzenia - 26 grudnia), jeżeli dni te nie wypadają w środy. Tymczasowo aresztowani odbywają widzenia wyłącznie w środy (§ 10 ust. 1 i 3 porządku wewnętrznego).

Widzeń nie udziela się natomiast w pierwszy dzień Wielkanocy i w pierwszy dzień Bożego Narodzenia (§ 10 ust. 2 porządku wewnętrznego).

Powyższy sposób organizacji widzeń może doprowadzić do sytuacji, w której osadzeni mogą być pozbawieni możliwości odbycia widzenia w dzień ustawowo wolny od pracy (np. w przypadku skazanego dzień 26 grudnia wypadnie w środę, a porządek

wewnętrzny nie przewiduje odwiedzin w inne dni świąteczne tego święta, zaś w przypadku osoby tymczasowo aresztowanej dzień wolny od pracy wypadnie w inny dzień niż środa).

W ocenie przedstawicieli KMP zarówno osoby skazane, jak i tymczasowo aresztowane powinny mieć możliwość odbycia widzenia w dni ustawowo wolne od pracy i porządek wewnętrzny nie powinien pozbawiać ich tej możliwości.

Należy w tym miejscu wskazać, że w dniu 26 marca 2013 r. Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich skierował do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej wystąpienie w sprawie umożliwienia widzeń zarówno w dni świąteczne, jak i inne dni, ustawowo wolne od pracy (dot. RPO-701427-VII-720.5/12/DK). W ocenie Rzecznika bliskość w rodzinach utrzymywana jest między innymi dzięki podtrzymywaniu zwyczaju spotkań w określone dni w roku. Nadto osoby pracujące mają w te dni, ze względu na zwolnienie z obowiązku świadczenia pracy, niejednokrotnie rzadką szansę na dotarcie do niemieszkających w pobliżu członków rodzin. Podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym zostało uznane za jeden z najważniejszych elementów oddziaływania na skazanych (art. 67 § 3 k.k.w.). Inspirowanie kontaktów skazanych z osobami najbliższymi jest jednym z podstawowych elementów oddziaływań penitencjarnych [§ 7 ust. 2 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 151, poz. 1469)]. W tej mierze warto również przywołać Europejskie Reguły Więzienne: *władze więzienne winny pomagać więźniom w utrzymaniu odpowiedniego kontaktu ze światem zewnętrznym oraz zapewniać im w tym celu odpowiednie wsparcie materialne* (Reguła 24.1).

W dniu 25 kwietnia 2013 r. Dyrektor Generalny Służby Więziennej zgodził się z Rzecznikiem w tej sprawie (dot. BDG-70-38/13/431), a następnie wystosował do dyrektorów wszystkich jednostek penitencjarnych polecenie wyznaczenia w porządkach wewnętrznych dni widzeń, które będą realizowane w ważne dni świąteczne, niezależnie od obrządku oraz w pozostałe dni ustawowo wolne od pracy.

Wobec powyższego przedstawiciele KMP zalecają zmianę porządku wewnętrznego jednostki w sposób, który umożliwi osadzonym realizację widzeń w dni ustawowo wolne od pracy.

Przedstawiciele KMP pozytywnie oceniają zapis § 10 ust. 6 porządku wewnętrznego przewidujący możliwość jednorazowego wykorzystania widzeń oraz ich łączenie, co niewątpliwie stanowi spore udogodnienie zarówno dla samych osadzonych, jak i odwiedzających.

W wizytowanej jednostce funkcjonują dwie sale widzeń. Pierwsza do realizacji widzeń dozorowanych (wyposażona w 14 stolików rozstawionych osobno oraz 1 stanowisko do udzielenia widzenia bez bezpośredniego kontaktu z osobą odwiedzającą) oraz druga, w której realizowane są widzenia bez osoby dozorującej (znajdują się w niej 4 stoliki rozstawione osobno). Sala widzeń dozorowanych objęta jest monitoringiem.

Areszt posiada również oddzielne pomieszczenie, w którym znajduje się kąpiel dla dzieci wyposażony m.in. w gry planszowe, puzzle, klocki, zabawki, kolorowanki, kredki, książki, tablicę do zawieszania prac dzieci i rysowania kredą. Ściany zaś zostały pomalowane postaciami z bajek. Powyższy pokój służy ponadto realizowaniu widzeń bez osoby dozorującej. Nie jest objęty monitoringiem.

Przedstawiciele KMP bardzo pozytywnie oceniają wygląd i wyposażenie powyższego pomieszczenia.

W analizowanym okresie nie realizowano nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w., tj. widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej. Należy zwrócić uwagę na brak pomieszczenia do realizacji tej nagrody, którego wyposażenie określone zostało w załączniku do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 stycznia 2014 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2014 r., poz. 200). Brak w jednostce pomieszczenia do realizacji nagrody w postaci tzw. widzeń intymnych uniemożliwia w praktyce jej udzielenie, nawet w przypadku spełniania przez osadzonych warunków do jej przyznania. Przedstawiciele KMP zalecają więc zorganizowanie i odpowiednie wyposażenie wskazanego wyżej pomieszczenia.

10. Oddziaływania kulturalno – oświatowe i sportowe

Osadzeni przebywający w jednostce mają do dyspozycji dwie świetlice zlokalizowane na oddziale I i III. Wyposażone są w telewizor, stoły do gry w tenisa stołowego i piłkarzyki oraz gry planszowe. Na terenie aresztu znajduje się również sala twórczości własnej (wyposażona m.in. w projektor, w sprzęt audiowizualny, narzędzia i materiały do wykonywania plac plastycznych, luminator), sala dydaktyczna (wyposażona m.in. w telewizor, rzutnik i odtwarzacz multimedialny, odtwarzacz DVD i tablice typu flipchart) oraz sala komputerowa (wyposażona w stanowiska komputerowe, rzutnik oraz kserokopiarko-drukarke).

Osadzeni mają możliwość uczestnictwa m.in. w zajęciach świetlicowych, cyklicznych rozgrywkach tenisa stołowego, gry w szachy, warsztaty, przedstawieniach teatralnych

i muzycznych, w spotkaniach z zaproszonymi gośćmi, konkursach (np. ogólnopolskie dyktando, konkursy tematyczne, gier planszowych), jasełkach oraz wykonywania pracy twórczej.

Przedstawiciele mechanizmu ujawnili przypadek, w którym harmonogram spaceru osadzonego, częściowo nakładał się na harmonogram zajęć na świetlicy (osadzony przebywał na spacerze w godz. 9:18 do 10:21, zaś zajęcia na świetlicy odbywały się w godz. 10:00-11:25). W czasie roboczego podsumowania dyrektor jednostki poinformował przedstawicieli KMP, że każdy z osadzonych korzysta z prawa do godzinnego spaceru, który jest realizowany w zależności od potrzeb. Zajęcia na świetlicy są również elastyczne i gdy zajdzie taka potrzeba - można je wydłużyć. Personel placówki zaznaczył także, że problematyka nakładania się harmonogramów spaceru i zajęć świetlicowych nie była wcześniej zgłaszana.

Przedstawiciele KMP przypominają o konieczności układania harmonogramów świetlicy i spacerów w taki sposób, aby godziny realizowanych wobec osadzonych czynności nie nakładały się na siebie i umożliwiały pełną realizację zaplanowanych czynności.

Na terenie jednostki funkcjonuje biblioteka centralna oraz 3 punkty biblioteczne w pokojach wychowawców. Biblioteka posiada ponad 5000 tytułów, w tym pozycje obcojęzyczne, m.in. w języku rosyjskim, białoruskim, niemieckim i angielskim. Dostępna jest również prasa (m.in. Kurier Poranny, Dziennik Gazeta Prawna, Newsweek Polska, National Geographic, Auto Świat).

W radiowęźle emitowane są programy radiowe oraz blok audycji własnych o zróżnicowanej tematyce. Przekazywane są też informacje o nowelizacji przepisów ustawy kodeks karny wykonawczy i kodeks postępowania karnego oraz porządku wewnętrznym.

W związku z trwającą rozbudową jednostki, na terenie aresztu nie funkcjonowało boisko przeznaczone do prowadzenia zajęć sportowych. Na polach spacerowych znajdowały się jednak drążki sportowe, przeznaczone do ćwiczeń dla osadzonych. Z informacji udzielonych przez personel wynika, że na nowym polu spacerowym, znajdującym się przy nowo pobudowanym pawilonie, znajdzie się miejsce przeznaczone do zajęć sportowych dla osadzonych.

Areszt zapewnia osadzonym bogatą ofertę programów readaptacji społecznej (m.in. programy aktywizacji zawodowej, przeciwdziałania przemocy, ART Trening Zastępowania Agresji, dogoterapia, trening kształtowania umiejętności społecznych i poznawczych, nauka zasad Fair Play, grupy AA i AN, program edukacji medialnej w ramach zajęć radiowych, treningi relaksacyjne i inne).

Osadzeni uczestniczą również w akcji Cała Polska Biega, Kwietny Bieg oraz Pucharze Polski w Nordic Walking.

Areszt Śledczy w Hajnówce w ramach swojej działalności współpracuje z organizacjami pożytku publicznego, organami samorządu terytorialnego i administracji rządowej oraz innymi podmiotami (m.in. z Fundacją Oni To MY, Białowieskim Parkiem Narodowym, Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży OHP w Białymstoku, Muzeum Podlaskie i inne).

Przedstawiciele KMP bardzo dobrze oceniają ofertę zajęć kulturalno-oświatowych realizowanych w Areszcie Śledczym w Hajnówce. Spostrzeżenia przedstawicieli mechanizmu podzielali również sami osadzeni, wysoko oceniając zarówno katalog oferowanych programów, jak i ich jakość.

11. Zatrudnienie skazanych i szkolenia kursowe

Na dzień 30 kwietnia 2015 r. zatrudnionych we wszystkich formach i rodzajach było łącznie 58 osadzonych (w dniu 31 marca 2015 r. liczba ta wynosiła 69; w dniach 28-29 lutego 2015 r. – 66; w dniu 31 stycznia 2015 r. – 64).

Powszechność zatrudnienia wśród osadzonych według stanu na dzień 20 maja 2015 r. wyniosła 32,47 % (według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. – 34,21 %).

Według stanu na dzień 20 maja 2015 r. nieodpłatnie pracowało łącznie 38 osadzonych (16 wykonywało prace porządkowe i pomocnicze na rzecz wizytowanej placówki penitencjarnej, zaś 22 na rzecz kontrahentów pozawięziennych).

W ramach zatrudnienia wewnętrznego osadzeni są zatrudniani m.in. w kotłowni, kuchni, pomieszczeniu magazyniera, w charakterze pracownika okołobudowlanego, sprzątającego, fryzjera lub pracownika radiowęzła.

W ramach zatrudnienia zewnętrznego osadzeni wykonują przeważnie pracę w charakterze pracownika budowlanego lub magazynowego. Wykonywali również nieodpłatne prace publiczne na rzecz administracji publicznej, samorządu terytorialnego, schroniska dla zwierząt, Warsztatu Terapii Zajęciowej w Hajnówce oraz Lasach Państwowych – Nadleśnictwie Hajnówka.

Osadzeni mają możliwość odbycia kursów zawodowych, organizowanych w ramach współpracy z fundacją „Oni to MY” (w 2014 r. kurs kucharza odbyło 8 skazanych; w 2015 r. kurs brukarza odbyło 10 skazanych), Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 (w 2014 r. 12 skazanych przeszło kurs dotyczący zagospodarowania terenów zielonych; w 2015 r. – 24 skazanych ukończyło w/w kurs), a także w ramach

Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej i Pomocy Pokrzywdzonym (w 2014 r.: kurs brukarza – 10 osób, tapicera meblowego – 6 osób, kurs fryzjera – 6 osób; w 2015 r.: kurs palacz kotłów wodnych i parowych niskociśnieniowych – 6 skazanych).

Przedstawiciele KMP nie odebrali sygnałów o ewentualnych nieprawidłowościach w analizowanym obszarze.

12. Prawo do praktyk religijnych

Na terenie wizytowanej jednostki znajduje się ekumeniczna kaplica. Z uwagi na specyfikę regionu zatrudnianych jest dwóch kapelanów więziennych – Kościoła Rzymskokatolickiego oraz Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Na terenie jednostki działalność prowadzi także Zarejestrowany Związek Wyznania Świadców Jehowy, poprzez spotkania biblijne, projekcje filmowe o tematyce religijnej.

Msze święte odprawiane są w kaplicy raz w tygodniu oraz zgodnie z potrzebami wynikającymi z sytuacji bieżącej.

Ponadto ksiądz Kościoła rzymskokatolickiego organizuje poprzedzone mszą świętą spotkania wielkanocne i wigilijne, spotkania z misjonarzami i klerykami, rekolekcje Wielkopostne (prowadzone również przez radiowęzeł), wigilijne i wielkanocne wizyty kapłanów w celach mieszkalnych.

Analogicznie ksiądz prawosławny organizuje na terenie jednostki poprzedzone mszą świętą spotkania wielkanocne i wigilijne, a także sprzątanie przez skazanych terenu cmentarzy i sanktuarium Świętej Góry Grabarki.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy nie zgłaszali uwag odnośnie realizacji tego prawa w jednostce.

13. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

I. Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Hajnówce:

1. zwiększenie obsady wychowawczej;
2. objęcie wszystkich funkcjonariuszy pracujących w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi szkoleniami w zakresie wskazanym w rozdziale 3 niniejszego Raportu;
3. zapewnienie psychologom regularnej superwizji;

4. remont wyeksploatowanych pomieszczeń i wymianę wyposażenia, wskazanych w rozdziale 4 Raportu;
5. pełną zabudowę kąpoków sanitarnych na terenie całej jednostki;
6. wyodrębnienie w łazniach stanowisk prysznicowych, gwarantujących intymność osobom kąpiącym się;
7. częściowe zadaszenie wszystkich placów spacerowych;
8. wyeliminowanie nieprawidłowości w sposobie zwracania się przez niektórych funkcjonariuszy do osadzonych, wskazanych w rozdziale 5 Raportu;
9. układanie harmonogramów świetlicy i spacerów w taki sposób, aby godziny realizowanych wobec osadzonych czynności nie nakładały się na siebie i umożliwiały pełną realizację zaplanowanych czynności;
10. pełną realizację czynności wskazanych w art. 79b § 1 k.k.w. stosownie do uwag wskazanych w rozdziale 2 Raportu;
11. zmianę porządku wewnętrznego jednostki w sposób, który umożliwi osadzonym realizację widzeń w dni ustawowo wolne od pracy, stosownie do uwag wskazanych w rozdziale 9 Raportu;
12. uzupełnienie informacji na tablicach informacyjnych znajdujących się na terenie jednostki, stosownie do uwag wskazanych w rozdziale 7 Raportu;
13. przeprowadzanie badań lekarskich pod nieobecność niewykonującego zawodu medycznego funkcjonariusza SW, z wyjątkiem sytuacji, gdy lekarz sobie tego życzy;
14. wyodrębnienie i odpowiednie wyposażenie pokoju do realizacji nagrody, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w.

II. Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Białymstoku:

Przekazanie środków finansowych na realizację zaleceń, które wymagają nakładów finansowych.